POSKYTOVÁNÍ PODPORY RŮZNORODÝM ŽÁKŮM V PROSTŘEDÍ VZDÁLENÉ VÝUKY Z POHLEDU UČITELŮ

SUPPORTING DIVERSE STUDENTS IN DISTANCE LEARNING FROM TEACHER'S PERSPECTIVES

Jiřina Novotná[1], **Helena Hejlová**[2]

[1] Národní pedagogický institut ČR, Praha
[2] PedF UK, Praha

Abstrakt

Kvalitativní šetření proběhlo v rámci dílčího výzkumu společného vzdělávání během vzdálené výuky, které mělo za cíl zjistit zkušenost učitelů. Je součástí dlouhodobého výzkumu v projektu IPs OP VVV APIV A realizovaného v NPI. Proběhlo strukturované dotazování mj. k okruhům: individuální podpora žáků a diferenciace, obtíže, komunikace s rodiči, využitelnost zkušenosti při prezenční výuce. Výsledky ukazují, že rozdílnosti v podpoře žáků i v digitálním prostředí ovlivňují především didaktické kompetence učitelů a větší měrou než v prezenční výuce podmínky na straně školy a rodiny.

Klíčová slova: *společné vzdělávání, vzdálená výuka v době COVID-19, podpora žákova učení*

Abstract

Study on inclusive education in distance education, part of longitudinal research, described teachers experiences with teaching in the COVID-19 pandemic. Qualitative structured questioning had the following topics: student support, difficulties with teaching, evaluation of experience and usability. The results show that differences in student support and differences in the digital teaching environment are mainly affected by the didactic competencies of teachers and, to greater extent than in regular teaching, also the conditions of school and family.

Keywords: *inclusive education, distance learning in the COVID-19 pandemic, student support*

1 Úvod

V reakci na změnu podmínek pro společné vzdělávání, ke kterým došlo přechodem na vzdálenou výuku, jsme realizovali ve vybraných základních školách jednorázové šetření s cílem prozkoumat, do jaké míry je možné plnit požadavky na individualizaci dle potřeb a možností žáků a na společné vzdělávání v podmínkách vzdálené výuky, a popsat, jak si s tímto učitelé poradili.

Ve sdělení představujeme kvalitativní část, která je součástí dílčího smíšeného šetření v rámci dlouhodobého výzkumu pedagogických procesů ve společném vzdělávání projektu APIV A.

2 Teorie

Teoretickým východiskem pro zkoumání pedagogických procesů ve společném vzdělávání je v našem výzkumu vymezení idey inkluze především jako sociálně pedagogického rozměru jinakosti a podmínek pro jeho přijetí. Hodnotovým teoretickým východiskem je princip nediskriminace (Kohout-Diaz, M. 2018) a princip rozvoje každého žáka ve všech jeho potencialitách. Společné vzdělávání je v projektu vymezeno jako vytváření podmínek pro takové vzdělávání, kdy je respektována jak sociální rovnost, tak individuální jedinečnost každého žáka (Tomková A., Hejlová, H. 2018). Usilování o spravedlivost ve vzdělávání sledujeme v oblasti vytváření podpory během účasti ve vzdělávacím procesu – při žákovu učení a vytváření podmínek pro dosahování výsledků učení (Pivarč, J. 2020). Otázkou pro pedagogickou praxi i teorii je otázka diferenciace a individualizace kognitivního učení a současně sociálního a emočního učení v přirozené diverzifikovanosti třídního a školního společenství.

3 Metodologie výzkumu

Výzkumná otázka zněla: Jaká je zkušenost učitele se společným vzděláváním a podporou různorodých žáků v situaci vzdálené výuky a jak ji vyhodnocují aktuálně, i pro další výuku.

Pro sběr dat v dotazování byl vytvořen podklad ke strukturované písemné výpovědi. Okruhy dotazování se týkaly podpory učení, individuální podpory a diferenciace, žákova well-being, obtíží s poskytováním podpory, komunikace

s rodiči, využitelnosti zkušeností, pedagogické náročnosti. Pro vyhodnocování byly použity metody kvalitativní analýzy obsahu a uspořádání do kategorií: obtíže (organizační, technické, didaktické), výhledů do budoucna, distribuce podpory žáků se SVP a bez SVP. Podklad pro výpověď byl modifikován pro učitele 1. a 2 st. běžných ZŠ. Vzorek z dostupného výběru tvořilo 40 učitelů z různých krajů.

4 Výsledky

4.1

V kategorii obtíží bylo zjištěno: po překonání největších technických potíží jmenovali učitelé jako náročné přehodnocení didaktické analýzy učiva a postupů – „jak učit rychle jinak", vyhledávání a příprav různorodých výukových materiálů z různých a nových zdrojů pro různé prostředí, v reakci na průběh výuky potřebu přehodnotit výukové cíle a požadavky na výkon žáka.

4.2

Z hlediska výhledů do budoucna učitelé uvažují o využívání online postupů a prostředků pro podporu diferenciace a individualizace především z hlediska časové dotace a náročnosti a respektování různých učebních stylů

4.3

V kategorii distribuce podpory byla zjištěna v některých případech nová potřeba podpory u žáků, kteří v prezenční výuce tuto potřebu neměli, u některých žáků se SVP se neobjevila vyšší míra podpory nebo jiný druh podpory než bylo běžné u rodin funkčně dlouhodobě spolupracujících se školou. Při potřebě didaktické podpory rodičů většinou učitelé nezaznamenali rozdíly mezi rodiči žáků se SVP a bez SVP.

5 Závěry a diskuse

Z šetření vyvozujeme, že společné vzdělávání a podpora žáků především v kognitivním učení se ve vzdálené výuce může realizovat v různé míře a jinými způsoby než v prezenční. Míra realizovatelosti diferenciace a individualizace se liší v závislosti na didaktických kompetencích učitele především v oblasti projektování výuky a specificky při využívání digitálního prostředí. Realizaci ovlivňují technické možnosti jak na straně školy a učitele, tak na straně rodiny žáka.

Učitelův zájem o žáka se projevoval odlišnými způsoby, někteří učitelé věnovali zvýšenou pozornost sociálním a emočním potřebám žáků tak, že tomu vytvořili i odpovídající strukturu a postupy výuky, jiní se soustředili na podporu zvládáni procesu učení a dosažení výsledků učení v podmínkách, které vyhodnotili jako méně příznivé, někteří navýšili sociální komunikaci se žáky mimo samotný vzdělávací obsah.

K diskuzi je otázka, proč někteří žáci ve vzdálené výuce prospívali lépe než v prezenční a které faktory to ovlivnily.

Poděkování

Výzkum byl realizován v rámci projektu IPs APIV A „Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem – Implementace Akčního plánu inkluzivního vzdělávání – metodická podpora." CZ02. 3. 61/0.0/0.0/16-020/0004410 OP VVV, který je spolufinancován z fondu ESF.

6 Literatura

Kohout-Diaz, M. (2018). Inkluzívní vzdělávání z globální perspektivy a jeho prováděni ve Francii. Přednáška přednesená na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Praha 27. 2. 2018.

Pivarč, J. (2020) *Na cestě k inkluzi: proměny pedagogických procesů ve vzdělávání a jejich pojetí učiteli a zástupci vedení ZŠ.* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.188 s.ISBN 978-80-7603-206-4.

Tomková, A., Hejlová, H. (2018). Pedagogické procesy v podmínkách společného vzdělávání a jejich výzkum. *Slavonic Pedagogical Studies Journal.* Vol. 7, no. 2, pp. 247–268. ISSN 1339-8660.